
EDEBİYAT TARİHİYLE ELEŞTİRİNİN SINIRLARINDA BİR ÖNCÜ ESER: KIBRIS TÜRK EDEBİYATINDA SOSYAL KONULAR

Betül MUTLU*

Öz

Ali Nesim tarafından 1986'da kaleme alınan *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular* Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi yazımına kaynak olan ilk eserlerden biridir. Yazar kitabın ön sözünde bir edebiyat tarihi yazmayı değil, Kıbrıs halkının düşünsel ve kültürel gelişimini edebiyat yoluyla ortaya koymayı amaçladığını belirtse de; eserin bütününde temel savına uygun olarak toplumsal bakış açısı çerçevesinde bir yandan Kıbrıslı edebiyatçıların eserlerini tanıtırken bir yandan da Kıbrıs edebiyatı tarihine ilişkin kapsayıcı bilgilere yer verdiği görülmektedir. Kitabın birinci bölümünde Kıbrıs Türk Edebiyatını ve edebiyatçıları sosyal konular, politika, köy, ahlak, milliyetçilik, Erenköy Direnişi ve evrensellik bağlamında ele alan yazar, ikinci bölümde Kıbrıs Türk edebiyatı tarihine ilişkin özet bilgiler verir. Üçüncü bölümde de yazarların kısa biyografik bilgilerini aktarır. Kıbrıs Türk edebiyatını kendi başına özgün bir edebiyat olarak toplumsal ve milliyetçi bir eksenle ele alan Ali Nesim'in bu çalışmasının aynı zamanda yoğun bir değerlendirme, yorumlama ve çözümleme çabasını yansıttığı görülmektedir. Çalışmada *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular*'da Kıbrıs Türk edebiyatının hangi bakış açısıyla sınıflandırıldığı ve ele alınan edebî eserlerin ne gibi ölçütlere uygun olarak eleştirildiği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kıbrıs Türk edebiyatı, Ali Nesim, eleştiri, edebiyat tarihi

* Prof. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı/Zonguldak Bülent Ecevit University, Ereğli Faculty of Education, Department of Turkish Education Zonguldak, Türkiye. e-Mail: betulmutlu10@gmail.com, ORCID ID 00000-0003-0520-2640

A Pioneer Work on the Borders of History of Literature and Criticism: Social Issues in Cyprus Turkish Literature

Abstract

Social Issues in Cyprus Turkish Literature, written by Ali Nesim in 1986, one of the first books about Cyprus Turkish Literature. Although in the preface to the book the author states that his aim is not to write a literary history but to reveal the intellectual and cultural development of the Cypriot people through literature, it can be seen that the work generally conforms to his mail claim, presenting and criticizing the works of Cypriot literati within a social perspective, it also includes comprehensive information on the history of Cypriot literature. In the first section of the book Ali Nesim Discussing Cyprus Turkish Literature and the authors in the context of social issues, politics, village, ethics, patriotism, Erenköy Resistance and universalism, in the second section he provides brief information on the history of Cyprus Turkish Literature. In the third section of the book he provides short biographical information about the authors. Also, it can be seen that the work of Ali Nesim reflects an effort to make a deep evaluation, interpretation and analysis by handling Cyprus Turkish Literature as a genuine literature on its own in terms of society and patriotism. This study attempmts to identify from which perspective Turkish Cypriot literature is classified within the book Social Issues in Cyprus Turkish Literature, and on which criteria literary works were criticized.

Keywords: Cyprus Turkish Literature, Ali Nesim, criticism, history of literature

Giriş

Araştırmacı yazar Ali Nesim (1941-2014) tarafından 1986'da kaleme alınan *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, İsmail Bozkurt (2019: 2)'un beş ciltlik *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi*'ne yazdığı ön sözde de belirttiği üzere Kıbrıs Türk edebiyatı tarihine kaynaklık eden ilk eserdir. Bu araştırma-inceleme kitabı daha sonraları eğitim, sosyoloji ve politika gibi farklı alanlarla ilgili çalışmaların yanı sıra öykü, tiyatro ve şiire de yönelen Nesim'in ilk eseridir. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü mezunu olan yazar, kitabın ön sözünde bir edebiyat tarihi yazmayı değil, Kıbrıs halkının düşünsel ve kültürel gelişimini edebiyat yoluyla ortaya koymayı amaçladığını vurgulasa da; eserin bütününde bir yandan Kıbrıslı edebiyatçıların eserlerini sosyal konu ve tutumlar açısından tanıtip eleştirdiği bir yandan da Kıbrıs Türk edebiyatı tarihine ilişkin temellendirici ve kapsayıcı bilgilere yer verdiği görülmektedir.

Kitabın birinci bölümünde Kıbrıs Türk edebiyatını ve edebiyatçıları sosyal konular, politika, köy, ahlâk, milliyetçilik, Erenköy Direnişi ve evrensellik bağlamında ele alan yazar, ikinci bölümde kısa bir Kıbrıs Türk edebiyatı tarihine yer verir. Üçüncü bölüm ise kendisi de dâhil elli bir edebiyatçının özet biyografik bilgilerini içermektedir. Eser bir bütün olarak incelendiğinde çalışmanın ana çizgileriyle de olsa ele alınan sosyal konular odağında yoğun tarihselleştirme çabasına dayandırıldığı, tarihsel sürecin sosyoekonomik ve politik görünümünün hem sosyolojik hem de edebî bağlamda verildiği ve bu yolla da dönemselleştirmeye gidildiği görülmektedir. Bu özellikler bir eseri edebiyat tarihi çizgisine yaklaştırır da tabii ki tam olarak bir edebiyat tarihi kılmaz. Çünkü bir eserin edebiyat tarihi olabilmesi için ele alınan dönemin edebiyatının tür, biçim ve etki bağlamında her açıdan ortaya konmasının yanı sıra tarih içinde gösterdiği içerik/yapı değişikliklerinin kendisinden önceki ve sonraki dönemlerle karşılaştırılarak belirlenmesi gerekir. *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular* bu açılardan elbette bir edebiyat tarihi değildir ancak bir edebiyat tarihi yazımına kaynaklık edecek pek çok bilgiyi içermektedir.

Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihine Doğru

Eseri edebiyat tarihine yaklaştıran özelliklerinden ilki dönemselleştirme çabasıdır. Çalışmanın ilk bölümünde yazarın ele aldığı sosyal konulara ilişkin eser incelemelerini zamandizinsel akışa uygun olarak yapılandığı ve Kıbrıs Türk edebiyatını millîlik, milliyetçilik ve evrensellik ekseninde ele aldığı görülmektedir. Özellikle “Kıbrıs Türk Edebiyatında Köy” ile dört kapsamlı yazıdan oluşan “Kıbrıs Türk Edebiyatında Milliyetçilik” bölümlerinde tarihsel perspektifin varlığı açıkça izlenmektedir. Kıbrıs Türk edebiyatında köyü konu edinen eserlerin 1943’ten 1980’lere kadar serüvenini tür bazında ayrı ayrı ele alan yazar, eş zamanlı olarak bu konuların zaman içinde değişip dönüşen yanlarını da vurgular. Sözelimi önceleri “orak biçme” ile ifade edilen köylünün üretim biçimi “sera işçiliğine” dönüşmüş ancak üretimin bu biçimsel farklılığı onun çilekeşliğini değiştirmemiş hatta yanına bir de köylünün ruhsal sorunları eklenmiştir.

Dört yazıdan oluşan “Kıbrıs Türk Edebiyatında Milliyetçilik” bölümünde ise tarihsel perspektif “Milliyetçilikte Duygu ve Tarih Dönemi”, “Anavatana Özlem Dönemi”, “Direniş ve İlk Şehitler” ile “Bilinçli Milliyetçilik ve Kanlı Noel” alt başlıkları çerçevesinde dönemlere ayrılarak ele alınır. Ulusal edebiyatı Hikmet Afif Mapolar (Muzaffer Gökmen)’in oyunlarıyla 1930’lu yıllardan başlatan Nesim, ilk dönemi 1963’te bitirir. Bu tarihteki Rum saldırısıyla Kıbrıs edebiyatında milliyetçiliğin ikinci döneminin başladığını söyleyen yazar, dönemin yazarlarının toplum üzerindeki en büyük etkilerinden birinin belirlemekte olan Yunan emperyalizmi ve Megalo İdea karşısında Kıbrıs Türk’ünün uyanışını ve bilinçlenmesini sağlamak olduğunu belirtir.

1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı'yla üçüncü dönemin başladığını söyleyen yazar, Kıbrıs halkının hem politik hem de toplumsal yaşamında bir dönüm noktası olan "1974 Mutlu Barış Harekâtı" sonrası dönemi ise "Mutluluk ve Evrensellik Dönemi" olarak adlandırmaktadır. Nicelik yönünden bir atılım dönemine giren Kıbrıs edebiyatının 1974 sonrasında olaylara ve sorunlara bakış tarzıyla evrensel değer yargıları açısından yeni bir kimlik kazanmaya başladığını belirten Nesim, bu dönemi yeni bir "doğuş dönemi" olarak nitelendirir.

Ali Nesim, 1974'ün getirdiği yeni duyuş ve düşünüş biçiminin Kıbrıs Türk edebiyatını sadece konu olarak değil, felsefi olarak da etkilediği düşüncesindedir. Ona göre bir sentezi ifade eden bu yeni dönemde yazarlar halkın toplumsal geçmişinden iz bırakan olayları çekip çıkarmaya özen göstermişler, olaylara bakış açısı ulusçuluğun dar sınırlarını aşarak evrensel insan değerlerine yönelmiş, insanlığın sorunları ortak değerler çerçevesinde sunulmuş, barış, sevgi ve kardeşlik daha ağırlıklı ve bilinçli olarak edebiyata girmiştir. (Nesim, 1986: 151-153) 1974 Mutlu Barış Harekâtı'nın her yönüyle kapalı bir toplum olma niteliklerini taşıyan Kıbrıs Türk toplumuna getirdiği canlılık, ekonomik ve politik yaşam kadar düşünce ve edebiyat alanında da kendini açıkça göstermiş; tutuk ve ulusal çıkar adına bekleme dönemine giren düşünce, artık yatağında özgürce akmaya başlamıştır. Özellikle şiir alanında dünyadaki sanat olaylarının ve Türkiye'deki çağdaş ve yenilikçi düşüncelerin etkisiyle çağdaş, insancıl ve evrensel bir duyuş, düşünüş ve söyleyiş sentezine ulaşmıştır. (Nesim, 1986: 153- 154)

Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular'ı edebiyat tarihine yaklaştıran özelliklerden bir diğeri edebiyatın arka planı olarak siyasi, sosyal ve kültürel ortamın ortaya konmasıdır. Ali Nesim, Kıbrıs Türk edebiyatında sosyal konuları incelerken Kıbrıs toplumunun Sömürge Yönetimi ve Rum zulmü karşısındaki varoluş mücadelesini, yaşanan uzun süreli çatışmaları, toplumun sosyoekonomik dönüşümünü, ideolojik ve politik yapılanmasını gerektiğinde doğrudan anlatmış; gerektiğinde de metinler üzerinde göstermiştir. Böylece hem edebî metinlerin üretildiği ortamı hem de metinlerin bu ortamla olan anlam ilişkisini sergilemiştir. Kültürel ortamı anlatırken değindiği yarışmalar, ortak kitaplar ve dergilerle edebî oluşumlara, doğuşlara ve kopuşlara yer verdiği gibi, bu oluşumların zamanla değişip dönüşmesine de dikkat çeker.

Sözgelimi Lefkoşa Belediyesi'nin 1980'li yıllarda düzenlediği öykü ve oyun yarışmalarını, edebiyat ortamını canlandırmaları ve edebiyatta başlayan yeni döneme katkıları açısından önemli bulur. Ona göre, uzun bir duraklama dönemi geçiren Kıbrıs Türk öykücülüğü, 1983 yılında Lefkoşa Belediyesi'nin düzenlediği öykü yarışmasıyla canlanmış, 1984'te düzenlenen oyun yarışması da yenilikçi oyunların ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Yarışmayı kazanan ve daha sonra toplu halde kitap olarak yayınlanan yedi öykünün ortak noktası, hepsinde savaş ortamında yetişmiş ve kişiliklerinde hep burukluğun, dengesizliğin

sezinlendiği insanların başlarından geçenlerin anlatılmasıdır. Oyunlarda ise o zamana kadar ulusal çıkarlar uğruna pek eşelenmeyen toplumsal sorunlar ve hatalar 1974'ün verdiği özgürlük ortamında temel malzeme olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.

Nesim'in üzerinde önemle durduğu bir başka edebi oluşum, edebiyat dergileri ve bu dergilerin etrafında toplanan sanatçıların edebiyatı dönüştürücü etkinlikleridir. Özellikle *Çardak* ve *Beşparmak* dergileri çevresinde oluşan edebî hareketliliğin Kıbrıs Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunduğu düşüncesindedir. Ona göre, köy ve toplum edebiyatının ilk kaynaklarından biri olan *Çardak* dergisi bünyesinde toplanan köy öğretmeni yazarlar, topluma yönelik edebiyatı da o gün için en gelişmiş düzeye ulaştırmışlardır. Öykücüleri, şairleri, eleştirmenleri köy çocuğu ve köy öğretmeni olan, köylüyle iç içe yaşayan *Çardak* dergisi yazarları, Kıbrıs Türk edebiyatında ilk defa köyü, insanıyla, toplumsal değerleriyle, özlemleriyle, sorunlarıyla ve kendi dilleriyle anlatmışlardır. Dergi çevresindeki yazarların Türkiye'deki gibi, güçlü bir köy edebiyatı yaratamadığını ama onlar aracılığıyla "yaşayan köy" ün açıkça edebiyata girdiğini belirten Nesim, bu çevrenin şairlerini ise şöyle tanıtır:

Orhan Veli'yi örnek alan genç Çardak şairlerinden Taner Fikret Baybars ve İzzet Adiloğlu olayları evrensel bakış açısıyla görmeye çalışırlar. Özellikle Adiloğlu çevresiyle daha çok ilgilidir: eşitsizlikler ve haksızlıklar karşısında daha çok üzüntüye kapılarak isyan eder. İkinci Dünya savaşının korkunçluğu ve bıraktığı izleri İnsanlardan Ayrı(1953) da ayrı bir bölümde toplamıştır. Kocası dönmeyen kızların yalnızlığına ağlar. Savaşı, insanlığın kan kusması olarak tanımlar. Savaştan sakat kalanların dramını öğüt vererek anlatma zorunluluğunu duyar. Adiloğlu insan' kavramına sıkı sıkıya bağlı kalarak topluma seslenmeyi amaç edinir. (Nesim, 1986: 13)

Ali Nesim, ulusal konulara ağırlık veren gelişmiş bir edebiyat kültürünün ve anavatanla bütünleşmiş bir Türk edebiyatının öncülüğünü yapan *Beşparmak* dergisinin ise "şiirde köy" temasını en başarılı biçimde veren dergi olduğu düşüncesindedir. (Nesim, 1986: 36)

Kitabın "Kıbrıs Türk Edebiyatına Kısa Bir Bakış" başlığını taşıyan ikinci bölümünde Kıbrıs Türk edebiyatını etkileyenler, Kıbrıs Türk edebiyatının öncüleri ve Kıbrıslı halk şairleri üzerinde durulur. Bu bölüm eserin edebiyat tarihi niteliğine doğrudan katkı yapan bölümüdür. Kıbrıs Türk halk edebiyatı ve Kıbrıs dili üzerine yapılan çalışmalardan söz eden Nesim, Kıbrıs Türk edebiyatını etkileyen isimleri, Kıbrıs'a mutasarrıf olarak gönderilen Ziya Paşa, Kıbrıs'a sürgün edilen Namık Kemal ve şiirleri 1933 yılında öğretmen Turgut Sarıca tarafından basılan Ziya Gökalp olarak sıralar. Kıbrıs Türk edebiyatının öncüleri olarak Kıbrıs Türk Divan şiirinin temsilcilerinden Müftü Hasan

Hilmi Efendi, Kaytazzade Nazım Efendi, Ahmet Tevfik Efendi ve Sadık Efendi'nin şiirleri ile ilgili bilgi veren yazar, Kıbrıs halk şairleri Âşık Kenzi, Hafız Cemal Lokman Hekim ve Ahmet Babacan hakkında da özet bilgiler verir.

Yazar bu bölümün alt başlığı olarak belirttiği “Kıbrıs Türk Edebiyatında Yenileşme” de ise 1930’lu yıllardan sonra Kıbrıs Türk edebiyatında konu ve dil yönünden gelişmeler görüldüğünden söz etmesine rağmen bu dönemi sadece basılan ilk şiir kitaplarından, dokuz yazarın ortak kitabı olarak yayımlanan Çığ antolojisinden ve Türkiye’de yayımlanan *Yedigün* dergisinde 1942’den sonra yazan Kıbrıslı yazarlardan söz ederek bitirmiş, ayrıntıya girmemiştir. Kıbrıs Türk’ünün dilini, halk edebiyatı ve Divan edebiyatı etkisindeki dönemini alt başlıklarla ele alan yazar bölüme ayrıca Ahmet Tevfik Efendi, Âşık Kenzi ve Ahmet Babacan’dan şiirler eklemiştir. Bu bölümün Kıbrıs Türk edebiyatının kaynaklarını yazmak üzere tasarlandığını ancak tamamlanamadığını, özet biçiminde kaldığını söyleyebiliriz.

Eleştiriye Doğru

Edebiyat tarihi, edebî eserleri, dönemleri ve edebiyatçıları bilimsel yöntemler çerçevesinde sistematik olarak inceleyen bir disiplindir. Eleştiri ise bir yorumlama, değerlendirme ve çözümleme uğraşısı olmasının yanı sıra her şeyden önce bir okuma deneyiminin aktarımıdır. Onu diğer tüm etkinliklerden olduğu kadar edebiyat tarihinden ayıran yön de budur. Eleştiriye öznel bir yorum olarak nitelendiren ve bilimsel eleştiriye bir seraba benzeten Macar edebiyat tarihçisi Aladar Komlos bu iki yakın komşu arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar:

Eleştirmen ilk başta yadsır ya da propaganda yapar ve yazınsal yaşamı yönlendirmeye çalışır; oysa geçmişe bir yön vermek artık olanaksızdır, bu nedenle yazın tarihçisi bir oldubitti (fait accompli) karşısındadır ve yalnızca canlandırır, anlamayı sağlar. (...) Eleştiride ilk kez karşılaşmanın ve yargıya varma riskinin coşkusu titreşir, yazın tarihçisi ise uzun bir birlikte yaşayışın verdiği güvenle iyeliğine alır yapıtı. Aralarındaki ilişki aşağı yukarı gazeteci ile tarihçi arasındaki gibidir. Eleştirmen yazın gazetecisidir. Yazının yenilenme dönemlerinde tabii ki yazın tarihi anlayışı da yenilenmenin hizmetinde olacak, savaşın ateşi onu da yakalayacak ve geçmişi değerlendirecektir. (Komlos, 1979: 64)

Ali Nesim *Kıbrıs Türk edebiyatında Sosyal Konular*’ı kaleme alırken tam da burada anlatıldığı gibi bir yenilenme döneminin eşiğinden Kıbrıs Türk edebiyatına bakmaktadır. Nesim’e göre, Kıbrıs Türk edebiyatçısının ana kaynağı ve ana konusu toplumun kendisidir çünkü 1950’li yıllara kadar eğitim ve politikanın İngiliz kültürü çevresinin elinde olmasından dolayı her türlü ilgi ve yönlendirmeden yoksun olan halkı aydınlatma yolunda aydınların elinde sadece edebiyat vardır. Bunun için edebî ürünler bu yönde pekişmiş; edebiyatçılar da

öncelikle halkı aydınlatmayı, onu yönlendirmeyi ve doğru bildiği yönde değiştirmeyi görev bilmişlerdir. Emel Kefeli, bir “yaşantı edebiyatı” olan Kıbrıs Türk edebiyatının, - roman, öykü ve şiirleriyle- ada halkının acılarını, mutluluklarını nesilden nesile taşıyan, sosyal değişimleri yansıtan önemli bir kaynak olduğunu belirtir. (Kefeli, 2013: 266) Nesim’in bu eserde incelediği metinlere eleştirel yaklaşımı için de bu sözler ışığında “yaşantı eleştirisi” diyebiliriz. Kıbrıs Türklerinin 1950’li yıllardan itibaren edebiyat aracılığıyla kayıt altına aldığı acıların ve mücadelenin öznelereinden biri olan yazar, bu eserinde tarihsel sürecin tanıklığı eşliğinde eserlere yansıtılan Kıbrıs gerçekliğini, Kıbrıs Türk’ünün sosyal, düşünsel ve kültürel gelişimini ortaya çıkarmaya çalışır. Özellikle Kıbrıs Türk şiirinin milliyetçi çerçevede ortaya çıkışını, dönemlerini ve değişen toplumsal koşullarla birlikte bu şiirin evrenselliğe evrilmesinin tarihini de yazmıştır. Bunu yazarken büyük bir sürecine tanıklık ettiği Kıbrıs Türk’ünün kurtuluş mücadelesini aktüel bir şekilde aktarmıştır.

Ali Nesim için bir edebî eserin toplumu ve sorunlarını yansıtmakla kalmaması, toplumu dönüştürmesi de gereklidir. Bu nedenle irdelediği metnin toplumu hangi açılardan yansıttığını örneklerle göstermekle yetinmemiş; topluma katkısının ne olduğu ve özellikle de Kıbrıs Türk kimliğine ilişkin katkısı üzerinde önemle durmuştur. Bu tutum kimi zaman “Kıbrıs Türk Edebiyatında Ahlak” bölümünde olduğu gibi güncel siyasete ilişkin beğeni ve kabulleri de gündeme getirir. Sözgelimi Rauf Denктаş’ın *Saadet Sırları* kitabını incelerken onun eseriyle politikacılığını ahlâki tutum temelinde şöyle buluşturur: “Bizce Denктаş’ın en ilginç yönü, sanki, politikayı inandığı ahlâk anlayışını uygulamak için kullanmakta oluşudur. Bu ahlâk ve düşünce adamı oluşudur ki uzun politik yaşamında olumlu ve olumsuz, başarılı ve başarısız yönleriyle daima kabul görmüş görmüştür. Belki de bu bir tesadüftür; Saadet Sırları’nı yazmazdan önce politikayı tanımış olsaydı belki de hiçbir zaman bu alanda başarılı olamayacak politik hırslarına yenilecek ve düşmanlarına onların silahlarıyla saldırarak ergeç mağlup olacaktı. (Nesim, 1986: 55) Ancak bu türden politik mesajların eserin bütününde çok az bulunduğunu da belirtmeliyiz. Nesim’in asıl eleştirel bakış açısını şu örnekler üzerinden takip edebiliriz:

Köy gerçeklerini ve köy yaşamını öykülerinde en çok işlediğini belirttiği Numan A. Levent’i neden başarılı bulduğunu şöyle açıklar:

Ancak onun en büyük başarısı KANLI NOEL (1965) ve SEN DE DİRENECEKSİN (1977) adlı öykü kitaplarıyla 1963’te Rum saldırılarıyla başlayan köy yaşamının acılı günlerini gerçekçi olarak ortaya koymasındır. Bu öyküler ‘sıcağı sıcağına’ olması, belirli bir bölgenin içinde bulunduğu koşulları anlatması bakımından da sadece ‘sanatsal’ değer taşıyor aynı zamanda ‘monografi’ ve ‘halkbilimi’ açısından da büyük değer taşıyor. (Nesim, 1986: 43)

Şair Özker Yaşın'ı sadece yazdığı şiirlerle ulusal direnişe güç katmakla kalmadığı aynı zamanda o zamanki duygu, düşünce ve olaylara yapıtlarında yer vererek bir toplumsal tarih yarattığı; kültürüyle, tarihiyle ve ülküsüyle bu topraklara bağlı bir Kıbrıs Türk halkının bulunduğunu dünyaya haykırdığı için beğenir. (Nesim, 1986: 83-84) Hüseyin İrkad'ın "Yurdunda Huzur" şiirini, 20 Temmuz 1974 sonrası Kıbrıs Türk'ünün doğa ile birleşen çalışkanlık ve yaratıcılığını anlattığı, Kıbrıs Türk'ünün yaşantısında iyimserliğin, mutluluğun ve dinamizmin ne denli egemen olduğunu gerçekçi bir biçimde ortaya koyduğu için (Nesim, 1986: 140- 141) beğenen yazar, Mehmet Levent'in *Talesemia Çiçekleri Açmasını* (1983) adlı kitabının hem toplumsal bir sorunun boyutlarını göstermesi hem de bir acıyı vurgulamak yanında bir eğitim görevini de yerine getirmesi bakımından daima özgün ve değerli bir yapıt olarak kalacağı (Nesim, 1986: 155) düşüncesindedir. Mehmet Yaşın'ın eserlerini ise, 1974 sonrası Kıbrıs Türk şiirinin tüm özelliklerini bünyesinde toplayan başarılı bir sentez örneği olarak nitelendirir. Ona göre Yaşın'ın şiirlerine bir taraftan savaşların ve savaşların verdiği toplumsal huzursuzlukların bilinçaltındaki etkileri; diğer taraftan Akdenizliliğin zengin hayal gücü şairin insan ve toplumlar hakkındaki evrensel ve ütopyik görüşlerine somut gerçekler olarak girmeye devam etmektedir. (Nesim, 1986: 160)

Nesim'e göre edebiyatın asıl hedefi, toplumu olaylarıyla, insanlarıyla, sorunlarıyla, tarihiyle ve hedefleriyle anlatmak; halktan bir şeyler yansıtmak, halka bir şeyler vermektir. (Adanır, 2016: 157) Bu nedenle *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular*'da yukarıda sözü edilenlere benzer metinlerin dikkate değer bir kısmını sadece konu boyutunda yorumlamadığı aynı zamanda metinleri eleştirerek Kıbrıs Türk edebiyatı hakkında yargılarda bulunmayı sağlayacak kimi değerleri vurgulamaya hatta oluşturmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Toplumsal konular ve evrensellik izlekleri çerçevesinde ele aldığı metinleri, toplum sorunlarını ve olgularını yansıtma açısından inceler ve toplumun değişimiyle bu değişimin doğasını gerçekçi bir biçimde aktaranları başarılı olarak nitelendirir. Milliyetçilik ve Erenköy bölümlerinde ise yazarın metin seçimini ve metne ilişkin yargısını neredeyse tek bir ölçüye indirmediği görülür: Kıbrıs Türk'ünün acılarını, yaşamını, mücadeleyi duygulu bir biçimde yansıtmak ve topluma yol göstermek. Nesim'in, anlattığı dönemlere koşut olarak eleştiri ölçütlerini de değiştirdiği görülmektedir. Milliyetçi dönem metinlerini irdelerken Kıbrıs Türk kimliğini öne çıkardığını; 1974 sonrası şiirini değerlendirirken ise sentez düşüncesi temelinde Kıbrıs Türk kimliğini yansıtmının yanında, evrensel hümanist değer yargılarını da aradığını söyleyebiliriz.

Sonuç

Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular bir edebiyat tarihi de bir eleştiri kitabı da değildir ama ikisinin de verilerinden işlevsel olarak yararlanan bir çalışmadır. Ali Nesim'in Kıbrıs Türk halkının varlığını, geleneklerini, yaşantısını, sorunlarını ve devamlılığını görünür kılma yolunda edebî ürünlerden yararlanarak ortaya koyduğu bu eser, hem Kıbrıs'ın son dönem tarihinin yazımında edebiyat ürünlerinin birer veri olarak nasıl kullanılabileceğine hem de Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi yazımına kaynaklık edecek metinlere işaret etmektedir. Kıbrıs Türk edebiyatını kendi başına özgün bir edebiyat olarak toplumsal ve milliyetçi bir eksenle ele alan yazarın bu çalışması aynı zamanda yaşadığı dönemin özgül koşullarına bağlı olarak yoğun bir değerlendirme, yorumlama ve çözümleme çabasını yansıtmaktadır. Ali Nesim ele aldığı eserleri eleştirirken edebiyat kuramcısı Terry Eagleton'un (1996: 14) "edebiyat eleştirisinin ideolojik ve bireyin ya da edebiyat grubunun toplumdaki güç ilişkileri karşısında aldığı tavırla bağlantılı olduğu" görüşüne uygun bir şekilde kendi döneminin tarihsel, sosyal ve düşünsel anlayışından hareket ederek yapılandırır. Kitabın yazıldığı yıllarda Kıbrıs Türk edebiyatı yeni bir oluşum süreci içindedir ve kitabın yazarı Ali Nesim de bu değişime tanık olan öznelere biridir. Kıbrıs Türk edebiyatında millî bilincin oluşmasıyla millî edebiyata yönelik eserlerin ortaya çıkışı aynı anda olduğu hatta kimi zaman eserden toplumsal bilince yönelen bir akış söz konusu olduğu için bu sürecin tanıklığını yapan Nesim de yaşantıya yönelik eleştirel bakış açısını çalışmasına yansıtmıştır. *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular* 1950 sonrası Kıbrıs Türk edebiyatını dönemselleştirme girişimi içerdiği, bu dönemselleştirmeye koşut olarak eserleri sınıflandırdığı ve Kıbrıs Türk edebiyatının oluşumuna ilişkin bir edebî zincir oluşturmaya çalıştığı için edebiyat tarihinin; ele aldığı eserleri incelerken değer yargıları oluşturmaya çalıştığı ve bu değer yargıları üzerinden de Kıbrıs Türk edebiyatını sergilemeye çalıştığı için eleştirinin sınırlarında gezinen melez bir öncü eser olarak nitelendirilmeyi hak etmektedir.

Kaynaklar

- Adanır, E. (2016). *Röportajları, denemeleri, gazete yazı ve haberleriyle Ali Nesim*. Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayınları, Lefkoşa.
- Bozkurt, İ. (2019). Kıbrıs Türk edebiyat tarihi'ni yazmak. *Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi içinde* (Yayıma Hazırlayanlar: İ. Bozkurt-O. Karakartal), C. 2, İlksan. Ankara, s. 1-4.
- Eagleton, T. (1996). *Eleştirinin görevi*. Ark.
- Gökbulut, B.- M. Yeniasır (2019). Ali Nesim. *Kıbrıs Türk edebiyatı tarihi içinde* (Yayıma Hazırlayanlar: İ. Bozkurt-O. Karakartal), C. 2, İlksan. Ankara, s. 449- 456.

Kefeli, E. (2013). Kıbrıs Türk edebiyatında roman: Tarih, bellek, insan. *Edebiyatta Kıbrıs ve bahar. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu Bildirileri* (Haz.: K. Yinanç, M. Turan), Ankara: KIBATEK.

Komlos, A. (1979). Eleştiri bilim midir? *Çeviri Dergisi*, S.1, s. 61-64. Nesim, A. (1986). *Kıbrıs Türk edebiyatında sosyal konular*. Gelişim. Lefkoşa.

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Contribution rates of authors to the article: The author in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazar(lar)ın makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar, çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına %100 düzeyinde katkı sağlamıştır.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)